

Джерела ілюстративного матеріалу:

- (DMEP) Dos mujeres en Praha. J. José Millás. – Madrid : Espasa Calpe, 2002. – 230 p.
 (E) Edén. A. Pascual / Andrés Pascual. – Barcelona : Penguin Random House Grupo Editorial, 2014. – 500 p.
 (EJ) El Jarama. R. Sánchez Ferlosio. – Madrid : Lavel Industria Gráfica, 2004. – 345 p.
 (EV) Entre visillos. Martín Gaité C. / Carmen Martín Gaité. – Barcelona : Industria Gráfica, 1994. – 260 p.
 (LEDL) Las edades de Lulú. A. Grandes / Almuneda Grandes. – Barcelona : Tusquets Editores, 2004. – 280 p.
 (LTDN) La tesis de Nancy. Ramón J. Sender. – Barcelona : Editorial Magisterio Español, 2004. – 285 p.
 (LVD) La voz dormida. D. Chacón. – Madrid : Talleres Gráficos, 2005. – 387 p.
 (MH) Melocotones helados. E. Freire. – Barcelona : Litografía Rosés, 2001. – 328 p.
 (UPT) Una palabra tuya. E. Lindo. – Barcelona : VEGAP, 2005. – 251.

УДК 811.111'42

О. М. Гнатковська, І. В. Сапожник, Т. В. Суродейкіна,
 Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

МОВНІ ЗАСОБИ МОДЕРАЦІЇ Я-ВИСЛОВЛЕНЬ У ДИСКУРСІ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ІНТЕРВ'Ю

Дослідження присвячене лексичним, морфологічним та синтаксичним засобам модерації (зменшення категоричності) я-висловлень у дискурсі телевізійного інтерв'ю. Встановлено, що модерація властива понад третині усіх я-висловлень, при цьому переважають лексичні засоби модерації.

Ключові слова: дискурс, модерація, телевізійне інтерв'ю, я-висловлення.

LANGUAGE MEANS OF I-UTTERANCES MODERATION IN TELEVISION INTERVIEW DISCOURSE

Research deals with lexical, morphological and syntactic means of I-utterances moderation (softening of their categoric character) in the discourse of television interviews. It has been ascertained that moderation is inherent to more than a third of all I-utterances under analysis wherein lexical means of moderation prevail, namely verbs of mental activity. Other lexical means include adverbs with epistemic modality, approximators and mitigators. Morphological moderators are represented by modal verbs, passive voice and conditionals whereas syntactically I-utterances are moderated by parenthesis, discourse markers or conjunctions. Combined means of moderation in I-utterances are 11 times less frequent than single ones, moreover, they are also dominated by combinations of several lexical means. Speakers resort to moderation to counteract the unpleasant effect of their words, preserve the correctness and unobtrusiveness of I-utterances. Moderation can simultaneously increase the subjectivity of discourse and help speakers avoid responsibility for the truthfulness of their statements.

Key words: discourse, I-utterance, moderation, television interview.

ЯЗЫКОВЫЕ СРЕДСТВА МОДЕРАЦИИ Я-ВЫСКАЗЫВАНИЙ В ДИСКУРСЕ ТЕЛЕВИЗИОННОГО ИНТЕРВЬЮ

Исследование посвящено лексическим, морфологическим и синтаксическим средствам модерации (уменьшения категоричности) я-высказываний в дискурсе телевизионного интервью. Выяснено, что модерация свойственна более трети всех я-высказываний, при этом преобладают лексические средства модерации.

Ключевые слова: дискурс, модерация, телевизионное интервью, я-высказывание.

Телевізійне інтерв'ю – вид усного мас медійного дискурсу, який реалізується у ситуації міжособистісного спілкування та ускладнюється інституціональним статусом телеведучого. Телеінтерв'ю властива подвійна комунікативність [6, с. 7], оскільки в ньому вирішуються два комунікативні завдання: перше спрямоване на отримання телеведучим певної інформації, а друге – на передачу цієї інформації телеаудиторії. У зв'язку з цим актуальності набуває дослідження способів модифікації інформації, що передається телеглядачам, зокрема способів її модерації.

Модерація є засобом реалізації принципу негативної ввічливості П. Браун, С. Левінсона, що допомагає уникати конфліктів, запобігати комунікативним невдачам та, що важливо в умовах телекомунікації, зменшує комунікативний тиск на глядача. Наразі існують дослідження засобів модерації художнього (Г. І. Гущина, С. М. Кишко) та парламентського дискурсів (Головань В.О.), модерація я-висловлень у дискурсі телеінтерв'ю досліджується вперше.

Кишко С. М. називає модерацію комунікативно-прагматичною категорією (від англ. *moderation* – уникання екстремальності в мовленнєвому спілкуванні) [4, с. 6], «невід'ємною частиною так званих «культурних сценаріїв» мовленнєвої поведінки англомовної особистості, які примушують мовця зводити до мінімуму когнітивний дисонанс, тобто запобігати загрози особі співрозмовника, виявляти стриманість та зваженість у висловленні власної думки, твердження, оцінки тощо» [4, с. 3]. Дослідники віртуального спілкування розглядають модерацію як «техніку організації інтерактивного спілкування, завдяки якій групова робота стає більш цілеспрямованою та структурованою» [5, с. 19]. Модерація категоричної тональності мовлення спрямована на досягнення комунікативного балансу [2 с. 10], а засоби передачі некатегоричності можуть сприяти етикетизації мовлення [3 с. 5].

Мета нашого дослідження полягає у встановленні мовних засобів, до яких вдаються співрозмовники у телевізійних інтерв'ю, щоб пом'якшити категоричність я-висловлень. Об'єктом дослідження є модератори у я-висловленнях американських телеінтерв'ю. «Я-висловлення» визначалися за наявністю дієслова у сполученні з особовим займенником «I». Структурно-функціональні особливості різномірних мовних засобів модерації я-висловлень у дискурсі телеінтерв'ю становлять предмет дослідження. Матеріалом дослідження слугували 2784 я-висловлення, виокремлені з транскриптів американських телеінтерв'ю за 2015 рік [7] загальним обсягом 107270 слововживань. З них понад третина я-висловлень (1056) містять елементи модерації, що свідчить про закономірність їх використання.

Проведений аналіз показав, що комунікативно-прагматична категорія модерації у дискурсі я-висловлень телеінтерв'ю вербалізується на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях. За кількістю модераторів у їхній структурі я-висловлення телеінтерв'ю було класифіковано на 2 типи: 1) я-висловлення з одним модератором (92%); 2) я-висловлення із комбінованими модераторами (8%).

Спочатку розглянемо одиничні лексичні модератори (75,4%), серед яких найчисельнішими виявилися сполучення із займенником «I» дієслів, що позначають розумову діяльність (54,5%) *to think, to believe, to guess, to mean, to know, to acknowledge, to presume, to assume, to suspect, to find, to realize, to consider, to agree*, наприклад: **I mean, you either win or you lose...; Unfortunately, I believe we're out of time; I suspect that that will get within single digits, that it will be a competition; She**

took the oath of office, **I presume**; It's personal, **I acknowledge**; And **I realize** it's so much more powerful to actually think before you speak than to just go off the top of your head; Now, **I agree**, we're moving it. Цікавим видається приклад, коли мовець починає своє висловлення без модерації, однак потім робить паузу і ніби виправляється: *It is – I find it ironic and fascinating that I'm being criticized by other reporters for asking questions* [7]. У вищенаведених прикладах мовець не розглядає свої твердження як щось універсальне та визначене, таким чином залишаючи простір для подальшої дискусії, а така демократичність та ненав'язливість може значною мірою забезпечити успіх комунікативної взаємодії.

Варто зазначити, що деякі дієслова розумової діяльності можуть виступати модераторами не лише у стверджувальній формі, але й заперечній, наприклад: *I don't know if that's the strongest tact...; I don't think they mean it as a compliment...[7]*; а також у формі минулого часу або теперішнього тривалого часу, наприклад: *Well, I thought it was a very appropriate question on Hugh's part; And now you're having what I'm guessing is a profoundly vivid moment in your life* [7]. Було навіть виявлено одну питальну форму я-висловлення, однак вона еліптична: *The television things, since you brought it up, you just missed the SAG Award nomination, I understand?* [7].

Некатегоричність та сумнів у я-висловленнях дискурсу телеінтерв'ю можуть вербалізуватися за допомогою сполучення займенника «I» із дієсловами, що позначають відчуття та емоційні стани мовця, наприклад: *I feel like I've accomplished a lot and I've overcome a lot; And so I don't mind the slogan, and I don't mind the movement, because it draws attention to a problem; I hope he reconsiders this sort of attack on all immigrants; But – and I doubt that many people have...; I wonder if she sees him and confuses him with me* [7]. Вживання дієслова відчуття *to hear* у деяких я-висловленнях демонструє, що мовець знімає з себе частину відповідальності за своє твердження, наприклад: *I haven't heard they have much stronger balance sheets, but I have heard that there zero rates* [7], а дієслово *to see* набуває значення передбачення, наприклад: *I don't see that changing anytime soon* [7].

Окрім дієслів, лексичними модераторами можуть виступати також прислівники (15,7%), зокрема засоби епістемічної модальності, наприклад: *I probably have more 2:00 a.m. in the morning experience than everybody else running combined, making life and death decisions; They wanted to make Jennifer a Scientologist and maybe I was barring that road for them* [7]. У цих прикладах модерацію реалізовано за допомогою характеристик ймовірності виконання дії мовцем.

Ефект модерації досягається і за допомогою прислівників *just, only* та *merely*, які мають обмежувальне значення, наприклад: *I just tell them, 'It's a magical place and you've never seen anything like; I'm merely saying that someone who practices risk reward for a living, the risk reward of going early is a much better bet than waiting going late; I only wanted to be a songwriter, I never wanted to be a singer* [7]. За допомогою цих прислівників мовець показує, що він у жодному разі не нав'язує свій стиль поведінки та переконання адресату. У деяких прикладах я-висловлення з цим прислівником набуває ілюктивної сили вибачення, наприклад у твердженні інтерв'юера: *I'm just asking* [7].

Важому ролі у зменшенні категоричності я-висловлень відіграють апроксиматори *like* та *about*: *And I'm, like, dying and yearnin'; ...when I was about 35* [7], ...та мітигатори *pretty, quite, fairly, a little (bit), somewhat, kind of, sort of*, наприклад: *I knew what I wanted – I was pretty domineering; And so I am a little concerned that...; I'm somewhat concerned about student loans; In the past I've always kind of struggled with that; I'm kind of befuddled by it; I do want to talk a little bit about Congress* [7]. В останньому прикладі категоричність твердження мовця нівелюється за рахунок мітигатора *a little bit*.

Серед решти лексичних модераторів (1,1%) зустрічаються поодинокі приклади прислівників, що вказують на невизначеність у діях мовця, наприклад: *Yes, I vaguely remember that* [7]. Функцію модерації подекуди виконують прислівники-інтенсифікаторами у поєднанні з дієсловами у заперечній формі, пом'якшуючи негативність заперечення, наприклад: *You know, I'm not really putting any expectations on myself* [7]. Один приклад з іменниковим модератором: *I was part of a team that came in second outta two* [7] вказує на бажання мовця дистанціюватися від ситуації поразки, частково зняти з себе відповідальність за неї. Крім того, було виявлено декілька прикметників, значення яких містить сему ненав'язливості, наприклад: *But I have a more modest goal, which is to make sure that Congress doesn't do damage to the economy* [7]; або апроксимативності, наприклад: *I'd had a virtual nervous breakdown, brought on by a bad prescribing of medication* [7]. Конструкція *to be sure* у заперечній формі теж може вербалізувати суб'єктивне ставлення та сумнів, наприклад: *I'm not sure if that's modesty* [7].

Морфологічними засобами модерації (15,5%) я-висловлень у дискурсі телеінтерв'ю вважаємо модальні дієслова (2,6%), пасивний стан (0,7%) та умовний спосіб дієслова (12,2%). Для вербалізації значень невизначеності, припущення у дискурсі телеінтерв'ю використовуються такі модальні дієслова: *But I worry less that I might worry her or make her sad with my own memories; I can't have been easy to work with in those days; I couldn't get a show now; And I must have taken a note – note, paper, something from your desk* [7]. Модерація також властива модальному дієслову *should*, яке вживається для самокритики: *I should have used two emails, one personal, one for work* [7].

Пасивні форми я-висловлень надають сказаному невизначеності за рахунок відсутності вказівки на безпосереднього виконавця дії, наприклад: *When Johnny Carson retired and I was not given the job as host of the tonight show, I was disappointed, but – my way of thinking, it was not bitter; I'm glad you brought up the fun part because I was asked to ask you this question* [7]. Мовець таким чином дистанціюється від сказаного або вчинку. Форми умовного способу передають різні відтінки невпевненості, ймовірності, бажаності, можливості [1, с. 33], наприклад: *Right now, I would say that fighter is Donald Trump, because he's got nothin' to lose; I wish it were faster* [7].

Засобом синтаксичної модерації (1,1%) виступають вставні слова або вирази із вказівкою на суб'єктивність судження, наприклад: *I could, I speak for me, I could emotionally handle this* [7]; дискурсивні маркери з узагальнюючим значенням *basically, obviously, actually* як засіб дистанціювання, наприклад: *Well, obviously, I don't want to pass judgement on political outcomes* [7]; та сполучники, наприклад: *I always used to hate, though, when people would be like, 'Money doesn't buy everything'* [7].

Комбіновані засоби модерації представлені у наступних моделях: 1. В одному я-висловленні поєднуються декілька лексичних модераторів (4,4%), наприклад: *I happen to believe that the United States has both a moral and legal obligation to control its border; I just think it's the wrong year* [7]. 2. Лексичні модератори вживаються з морфологічними (2,5%), наприклад: *If I may just say very quickly ...; I could only assume because they wanted to make Jennifer a Scientologist* [7]. 3. Одне я-висловлення містить декілька морфологічних модераторів (0,3%), наприклад: *Donald Trump, if I can use a baseball analogy, when you interview Donald Trump, it's like facing Bill Lee throwing an eephus or Gaylord Perry* [7]. 4. Модерація здійснюється за допомогою лексичних та синтаксичних маркерів (0,8%), наприклад: *Anyway, I think that every man would be very happy to be a sex symbol* [7].

Отже, результати нашого дослідження доводять, що модерація є невід'ємною частиною я-висловлень у дискурсі телеінтерв'ю. Мовці вдаються до неї, щоб запобігти неприємному ефекту від своїх слів, дотриматися коректності та

ненав'язливості я-висловлення. Модерація може водночас підвищити суб'єктивність дискурсу та допомогти адресанту уникнути відповідальності за істинність твердження. Кількісний аналіз показав, що у дискурсі телеінтерв'ю модерація переважно вербалізується лексичними засобами, передусім дієсловами розумової діяльності. Комбіновані засоби модерації вживаються в понад 11 разів рідше, ніж одиничні, до того ж, серед них також домінують поєднання декількох лексичних засобів. Перспективою подальшого дослідження вважаємо порівняння засобів модерації я-висловлень у гендерному аспекті та матеріалі інших типів дискурсу.

Література:

1. Головань В. О. Умовний спосіб як морфологічний засіб модерації категоричності в дискурсі Європейського парламенту / В. О. Головань // Філологічні трактати. – 2013. – Т. 5. – № 3. – С. 31–35.
2. Гущина Г. И. Категорические и некатегорические высказывания в диалогической речи (на примере русских и английских художественных текстов первой половины XX в.): автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Г. И. Гущина. – Уфа, 2009. – 19 с.
3. Ільченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу : автор. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра филол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. М. Ільченко. – К., 2002. – 37 с.
4. Кишко С. М. Комунікативний феномен модерації в сучасному англomовному художньому дискурсі : автор. дис. на здобуття наукового ступеня канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С. М. Кишко. – Донецьк, 2011. – 20 с.
5. Никитина А. В. Мониторинг как понятие в коммуникации / А. В. Никитина // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Сер. «Филологические науки». – 2011. – № 7 (61). – С. 18–22.
6. Яшина Н. В. Коммуникативные и интонационные особенности дискурса телеинтервью (на материале американского варианта английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н. В. Яшина. – Иваново, 2007. – 220 с.
7. Shallow Nation. Chricling trends in entertainment, pop culture, politics, the arts, and the uncategorized et cetera [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.shalownation.com/?s=interview+transcripts&submit.x=0&submit.y=0>

УДК 811.161.2'367

О. В. Гончарук,

Івано-Франківський національний медичний університет, м. Івано-Франківськ

ВИДИ СЕМАНТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ МІЖ БАЗОВИМ РЕЧЕННЯМ ТА ВСТАВЛЕНИМИ КОМПОНЕНТАМИ

У статті розглядається зв'язок вставлених компонентів з базовим реченням, на основі якого виокремлюються два типи семантичних відношень: 1) супровідні (вставлення у змістовому плані повністю залежать від базису та підпорядковані йому, тобто їм властива ланцюгова єдність); 2) співпозиційні (основне речення і вставлений компонент – це семантично різні повідомлення, яким властива тематична єдність).

Ключові слова: *вставлені компоненти, базове речення, семантичні відношення, супровідні відношення, співпозиційні відношення.*

THE TYPES OF SEMANTIC RELATIONS BETWEEN BASIC SENTENCES AND INSERTED COMPONENT

The article deals with the connection of inserted components with the base sentence, two types of semantic relations are distinguished on the base of this sentence: 1) accompanying relations (insertings in the content plan are totally depended on the basis and subordinated to it, they have the chain unity); 2) co-position relations (the main sentence and the inserted component are semantically different messages which have a thematic unity).

In accompanying relations the inserted components are used to explain, expand the information about individual components of the main sentence or about the content of the sentence in general; can comment or interpret the content of the main sentence; are references to the source of the message which is containing in the base.

In co-position position relations the inserted components are side remarks, associative statements, estimates of sayings in basis. Such insertions are in the other contextual relation to the main sentence in which they are included, and form the side predicative text branches according to the content of the main line of presentation.

Key words: *inserted components, the base sentence, semantic relations, accompanying relations, co-position relations.*

ВИДЫ СЕМАНТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ БАЗОВЫМ ПРЕДЛОЖЕНИЕМ И ВСТАВЛЕННЫМИ КОМПОНЕНТАМИ

В статье рассматривается связь вставных компонентов с базовым предложением, на основе которого выделяются два типа семантических отношений: 1) сопроводительные (вставки в смысловом плане полностью зависят от базиса и подчинены ему, то есть им свойственное цепное единство); 2) сопозиционные (основное предложение и вставной компонент – это семантически разные сообщения, которым свойственное тематическое единство).

Ключевые слова: *вставные компоненты, базовое предложение, семантические отношения, сопроводительные отношения, сопозиционные отношения.*

Сучасна українська мова тяжіє до комплексного вивчення синтаксичних явищ із урахуванням формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного та комунікативного рівнів. Такий багатогранний аналіз синтаксичних одиниць дає змогу по-новому поглянути на сутність багатьох мовних явищ, зокрема і речень, ускладнених вставленими конструкціями.

Дедалі частіше спостерігається тенденція до використання тих мовних форм, які у сконденсованому вигляді містять значний обсяг інформації. Однією із таких мовних форм є вставлені конструкції. Вставленість корелює з семантичною ємністю речення і його поліпропозитивністю. Це пояснюється тим, що вона представляє «окремий пропозитивний зміст і сповнена тими параметрами, які характеризують власне реченнєв утворення: предикативність, смислове та інтонаційне оформлення, структурна членованість, формальна організованість та ін.» [2, с. 301].

До дискусійних питань, пов'язаних зі вставленнями, належить проблема зв'язку вставлених компонентів з базовим реченням. Традиційно вважають, що ці одиниці не пов'язані між собою.

Грунтовний аналіз структурного та семантичного плану вставлень представлено у дослідженнях таких учених, як Б. М. Кулик, Л. О. Кадомцева, Н. С. Валгіна, Г. Н. Акімова, Н. Д. Арутюнова, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська та ін.